

Kineserne får kjøpekraft, men trenger også handle- og ytringsfrihet. Hvis ikke, kan økonomien undergraves av destruktive krefter.

Handlefrihet og kjøpekraft

**KRONIKK
EINAR
ØVERENGET**

«**M**in oppfatning er at myndighetene ønsker å beskytte folks velstand og sørge for ro i samfunnet», hevder en ung kinesisk kvinne som blir intervjuet i forbindelse med tildeelingen av Nobels fredspris til Liu Xiaobo.

Innføring av markedsøkonomi har utvilsomt vist seg å ha en svært positiv innvirkning på levestandarden i Kina. Landet har nå verdens nest største økonomi, og flere hundre millioner mennesker er blitt løftet ut av fattigdom. Men innebærer det også at landet beveger seg i en demokratisk retning?

Kapitalismens eksplosive fremvekst har fått mange i vesten til å spørre seg når demokratiet – ofte forstøtt som kapitalismens naturlige følgesvenn – også vil bryte frem i Kina.

Landsmannen Liu Xiaobos arbeid for politisk handlefrihet imponerer ikke den unge kinesiske kvinnen. Fredspris eller ikke. Hvem ønsker en politisk dramatik som kan true velferden? I hvert fall ikke

denne kinesiske kvinnen – som fikk anledning til å uttale seg til media.

Liu Xiaobo har mottatt prisen for sitt arbeid for å fremme grunnleggende menneskerettigheter i Kina. Til tross for at mulighetene til politisk deltakelse har økt i dagens Kina og at artikkel 35 i Kinas grunnlov slår fast innbyggernes talefrihet, pressefrihet, forsamlings- og møtefrihet, prosessjons- og demonstrasjonsfrihet, har det i praksis vist seg at disse frihetene er svært begrenset. Liu har blitt dømt til elleve års fengsel og to års tap av politiske rettigheter for den kampen han har ført.

Kina er i dag et godt eksempel på at et politisk regime kan åpne opp for markedskreftene uten samtidig å akseptere særlig grad av politisk handlefrihet.

■ Men vil demokratiet allikevel bryte frem som en følge av denne utviklingen?

■ Hva er egentlig forholdet mellom demokrati og kapitalisme?

■ Trenger markedsøkonomien og demokratiet hverandre på en slik måte at vi ikke kan ha den ene uten den andre?

Om vi ser på utviklingen i Europa de siste tre hundre årene, kan det umiddelbart se slik ut, all den tid demokratiet og kapitalismen har utviklet seg mer eller mindre parallelt i tid. Men om det er en indre sammenheng mellom disse? Jeg er ikke overbevist.

De trekk som i dag kjenner seg liberale demokratier, er ikke nødvendigvis frukter av

kapitalismen. Snarere tvert imot, de ble vunnet gjennom harde kamper ført av de lavere klasser. Kravlisten som avrunder Marx og Engels' Kommunistiske Manifest bærer vitne om det.

Det går an å tenke seg at kapitalismen kan utvikle seg uten at borgerne innrømmes politisk frihet – selv om det motsatte er vanskelig å se for seg. I et demokrati må borgeren kunne eie sin egen arbeidskraft og også ha anledning til å produsere varer og tjenester etter tilbud- og etterspørselsmekanismer. Frihet må også være en frihet til å utvikle produkter og presentere disse på et marked.

Men vil det være mulig å opprettholde en bærekraftig kapitalisme uten grunnleggende demokratiske rettigheter? Selv om det ikke er noe ved markedsøkonomien som tilsier at demokratiet nødvendigvis må bryte frem, er det grunn til å tro at en bærekraftig kapitalisme er tjent med ytringsfrihet – dette for å skape den nødvendige tillit i markedet.

Fravær av informasjon, eller informasjonsasymmetri, innebærer at markedet ikke fungerer slik det skal. Markedet krever gjennomsiktighet og informasjonsflyt, og det krever at helt grunnleggende menneskelige rettigheter er innfridd – slik disse er formulert i verdenserklæringen om menneskerettighetene vedtatt av FN i 1948. Et eksempel er artikkel 19: «Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å

FRIHETSKAMP. En kinesisk menneskerettsaktivist holder et bilde av fredsprisvinner Liu Xiaobo og forsøker å trenge igjennom politiets sperring. Bildet er fra en demonstrasjon i Hong Kong tidligere denne måneden. Foto: Scanpix

hevde meninger uten innblanding og til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer gjennom ethvert meddelelsesmiddel og uten hensyn til landegrensener.»

Et aktuelt eksempel er fjorårets melkeforgiftningsskandale i Kina. Forurenset melk forårsaket at 300.000 barn ble alvorlig syke, og minst seks barn døde.

Zhao Lianhai, faren til et av de mange barna som ble forgiftet av forurenset melk, er nylig blitt arrestert av kinesisk politi. Zhao skal ha organisert en gruppe på internett av familier som fortsatt ikke har fått erstatning etter melkeskandalen. Politiet skal ha ransaket Zhaos hjem og konfiskert to PC-er, et videokamera, et vanlig kamera og en adressebok, opplyser Zhaos kone.

En bærekraftig kapitalisme forutsetter en såpass fri flyt av informasjon at menneskene våger å ta markedet i bruk. Vi må kunne få tilgang til informasjon som gjør at vi kan stole på de produktene som tilbys – og det må være mulig å spre informasjon om de som tilbyr farlige produkter og også la markedets drivkrefter – tilbud og etterspørsel – straffe disse.

Om dette ikke er mulig vil den sunne markedsøkonomien undergraves av destruktive krefter. Korrupsjon vil overta for konkurranse. Og med ett har vi ikke lenger et marked som fungerer.

Når alt kommer til alt kan det være at etableringen av grunnleggende menneskerettigheter utgjør en viktig forutsetning for utvikling av en bærekraftig kapitalisme.

■ Einar Øverengen, filosof, Humanistisk Akademi

**FLERE INNLEGG
Side 48 – 49**

Innlegg

Trilemma i landbruket
Jostein Vilik

Finansdepartementet og fisketur
Jørgen Kosmo

Rentegaranti
Mikkel A. Berg

Kort sagt
Innskuddsgaranti
Terje Johansen

DN

E-post: debatt@dn.no Telefaks: 22 00 11 10
Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn (ca 750 ord) Underinnlegg/replikker: Maks 1500 tegn (ca 250 ord)
Legg ved portrettfoto

■ Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær Varsom-plakaten.
■ Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt

stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere.
■ Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter.

Debattinnlegg honoreres ikke.
Debattansvarlig:
Vidar Ivarsen, tlf. 22 00 10 59 – 932 56 059
debatt@dn.no

Kapittel 1

I første kapittel ble EDB og ErgoGroup til EDB ErgoGroup. Samlet under slagordet "creating a new IT experience", markerer fusjonen den spennende begynnelsen på et nordisk IT-eventyr.

www.edbergogroup.com

EDB ErgoGroup

Creating a New IT Experience